Jess G. Berthelsens 1. maj-tale

Taler
Jess G. Berthelsen
Forbundsformand for SIK

Dato
1. maj 2020

Sted
Nuuk, Grønland

Omstændigheder
Sulinermik Inuutissarsiuteqartut Kattuffiat, *SIK*, Grønlands største lønmodtagerorganisation, dannet i 1956 under navnet *Grønlands Arbejder Sammenslutning* (GAS).

Læs om SIK på lex.dk

Siullermik ataqqinartut sulisartoqatikka, nunarsuarmi sulisartut ulluanni maani nunatsinni ullorsiornitsinni tamassi pilluangaaritsi. Tassa ullumikkut ullorsiornerput allatut ajornartumik corona pissutigaliugu allatut atortariaqarparput. Imaanngilarmi ulloq nalliussissanngikkipput – coronaqarpat coronaqanngikkaluarpalluunniit ullorsiussaagut, tamanna pingaartikkatsigu. Ulloq allatulaaq atussagaluarlugu nalliussissavarput.

Tamannali uterfigeqqissavara.

Siullermik isumaqarpunga avataaninngaanniit sulisussanik tikisitsisarneq oqallisigeqqittariaqaleripput-aasiit. Tassami allaat pølseerniami tikisitanik sulisoqartalersimavugut, tamannalu akuersaarneqarsinnaanngilluinnarpoq. Isumaqarpunga tamanna Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu Inatsisartut inatsisaannut naapertuutinngitsoq, minnerunngitsumik siunertamiut tassa nunaqavissut salliutillugit sulisinneqarnissaannut naapertuunnani.

Nunaqavissut suliarisinnaalluagaannik avataaninngaanniit tikisitsisarneq takussaaleraluttuinnarpoq.

Nalunngilluaasarpara sulisitsisut ilaat, uanga ”sulisitsisupalaanik” taarusutakka, oqassasut ”nunaqavissunimmi sulisussaqannginnatta avataaniit tikisitsisariaqarpugut.”

Taava aperisa: ”Sooruna nunaqavissut suliffeqarfinni taakkunani sulerusunngitsut?”

Aap, tamanna soorunami peqquteqarpoq – tassalu ulluinnarni ”sulisitsisupalaanit” supajuttut pissusilersorfigineqartaramik. Taamaattoq tassa sulisitsisupalaat immikkut præmialerlugit avataaninngaanniit supajuttut sulisitassaannik tikisitsinissaannut akuerisarpagut!

Taama oqarpunga ilisimagatsigu sulisartoqatigut filippinerit thailandimiullu supajuttut pissusilersorfigalugit sulisinneqartartut, ullut tamaasa nalunaaquttapakunnerpassuini sulisinneqartarlutik. Allaat SIK-mut ilaasortanngussappata soraarsinniarlugit siorasaarneqartarsimapput. Tamannalu akuersaarneqarsinnaanngilluinnarpoq.

Sulisartoqativut avataaneersut arlallit qujanartumik SIK-mut ilaasortanngorsimapput, paavinarsivorlu sulisitsisupalaat avataaneersunut assut kunanaatsumik pissusilersortarsimasut. Qularutigineqassanngilarlu sulisitsisupalaat taamak kusanaatsigisumik sulisartoqatitsinnut pissusilersorsimasut killissaa tikillugu qanoq iliuuseqarfigissagatsigit.

Kiisalu isumaqarpunga kommunit ilaat pisariaqanngitsumik avataaniit sulisussanik ilinniagaqarsimanngilluinnartunik aammalu nunaqavissut suliarisinnaalluagaannik tikisitsinissamut akuersaaginnarpallaarujussuartut, tamannalu unitsinneqartariaqalerpoq.

Tupigissavara qinikkagut poliitikerit oqassappatta: ”A’ tamanna uagut nalugatsigu.” Nalunngilaat, takusarpaat, ulluinnarnilu aamma pisiniarfigisarlugit.

Nunarput ataatsimut isigalugu ineriartortitsinissaq: Isumaqarpunga tamannaasit uani oqalugiarninni uterfeqqittarialerlugu. Tassami qassissaa oqariartuutigisaraluarlugu susoqarpasinngilaq.

Qinikkat ersarissumik apererusuppakka: Nunatta taamatut maannakkut ineriartornera akueriinnarpisiuk, pissusissamisoortutullu isigiinnarlugu, oqaannarlusiluaasit uagummi inuit sumut nuukkusunnersut

aqussinnaanngilarput.

Eqqaamallugu inuit sulisartuusut aamma nuttartarmata periarfissat aallaavigalugit, aammalu meeqqamik suut soqutineraat ilaatigut aallaavigalugu nuttartarlutik.

Soorunami illoqarfiit nunaqarfiillu piorsaaffigineqanngippata, taakkunanilu, suliffissaqanngikkunik suliffissalimmut allamut nuussapput.

Taamaattuminguna aamma sineriassuarput tamaat eqqarsaatigalugu nunarput ineritikkiartortariaqartoq.

Maannakkut kialuunniit takusinnaavaa illoqarfiit aammalu nunaqarfiit amerlanerit inuerukkiartortut. Minnerunngitsumik nunaqarfiit sukkasoorsuarmik inuerukkiartorput.

Kialuunniit takusinnaavaa Nuummut noorarneq sukkasoorujussuarmik ingerlasoq. Illoqarfiit allat amerlanerit inuerukkiartorput. Kisitsisit kingulliit naapertorlugit Ilulissat Sisimiullu kisiartaallutik amerlerialaarfiusimapput – qanorlu iliuuseqartoqanngippat immaqa taakkutuaassapput siunissami illoqarfiit katersuuffigineqartussat.

Taamaattumik piffissanngorpoq nunarput qanoq siunissami ineriartortinneqassanersoq kingumut isummerfigeqqissallugu. Maannakkutut qanoq iliuuseqarata pisut isiginnaaginnarutsigit siunniunneqareersutut 2030-mi Nuummi inuit 30.000inngorsimassaagut, tassalu imaappoq sinerissami taamaallaat 26.000-it najugaqalersimassapput.

Avannaanimi aalisagaqarfissuarmi taava kikkut sulissappat, Avannaani inuussutissarsiorneq qanoq taava takorloorneqarpa – taava imaassanerpa kilisaassuit Avannaani aalisakkanik qalooriarlutik kujammukaassisassasut?

Politikerit qanoq iliorniarnerlutik erseqqissumik isummertariaqalerput. Assersuutigalugu Tasiilami suliffeqarfinnik nutaanik pilersitsisoqarnianngippat tassani suliffissaaleqineq annertusiartuinnartussaavoq. Tassami ukiorpassuanngortumi suliffeqarfinnik nutaanik Tasiilami pilersitsisoqarsimanngilaq.

Tassa imaappoq: Sineriassuarput inoqaannartinniarutsigu illoqarfinnik imaluunniit nunaqarfinnik ineriartortitassatsinnik toqqaasariaqalerpugut.

Siorna oqallisaaqisumik ilaatigullu aalassassimaarutaasumik nunatta karsiani isertitat aningaasar-tuutillu oqimaaqatigiissinniarlugit (ilaatigut tupinnanngitsumik) assigiinngitsutigut akitsuutinik qaffaasoqarpoq, ilaatigut sulisitsisut sinneqartoorutitigut akiliutissaasa milliliiffigineqarnissaat pingaarnerutinneqarsimalluni.

Aajunali naalakkersuinermik suliaqartut eqqaamajuagassaat: Akitsuutinik qaffaanerup kingunerisaanik akissarsiat pisissutigineqarsinnaanerat innarlerneqarpat, taava soorunami tullianik isumaqatigiinniartoqalerpat SIK akissarsiat qaffanneqarnissaannik piumasaqassaaq!

Maanna takuneqarsinnaalerereerpoq isumaqatigiinniarnerup kingulliup kingorna ukiumi siullermi akissarsiat qaffaatissaasigut angusavut nungoreersut. Tassa ima paasillugu: Ukioq siulleq sulisartut akissarsiamikkut qaffaateqanngillat.

Ataasiaannarnanga oqariartuutigaara naalakkersuinikkut suliallit suliassaasa pingaarnerit ilagiuaannaraat isumaqatigiissuteqartoqareersillugu akissarsiat pisissutigineqarsinnaanerisa tigummiinnarneqarnissaat.

Soorunami kikkut tamarmik nunatsinnut ”aningaasaliiniartut” qujarunnaqaat. Kisianni soorunami aamma aningaasaliissutiginiarneqartut suminngaanneernersut tamatigut paasissallugu pingaaruteqarpoq ileqqorissaarnissaq eqqarsaatigalugu.

Maannakkullu paasinarsivoq Amerikkarmiut nunatsinnut ”aningaasaliiniartut”. Pissusissamisoorporlu paasissallugu nunatsinnut anigaasaliiniarnerminni suna tunaartarigaat, suna anguniaraat. Aammalu: Kingusinnerusukkut aningaasaliisimanerminnut ”akilersinniassappat”?

USA-mi sulisartoqaterpassuavut ulluni makkunani ilungersunaqisumik inissisimapput. Suliffissaqanngitsut 26 millionit pallippaagooq. USA-milu sulisartoqaterpassuatta peqqinnissaqarfimmi isumagineqarsinnaanerat

killeqaqaaq, akissaqannginnamik.

Inunnik isumaginninneq Amerikami ajorluinnartutut oqaatigineqartariaqarpoq. Sulisartoqatittalu ilarpassui suliffissaarukkaangamik aqqusinermi inuusariaqalertarput – iluamillu isumagineqarsinnaasaratik.

Aap, mianersorfissaqarpugut Amerikamut qalutinnaveersaarnissaq eqqarsaatigalugu – minnerunngitsumik maannakkut taama ittumik præsidenteqartillugit. Aammami nunani tamalaani ikioqatigiiffinnut USA-p aningaasaliisarnera ukiuni kingullerni taassuma unitsittareermagit.

Nalungikkaluarpara 86 mio. kr.-it Amerikamut kuseriarnerinnaasut – nunatsinnulli aningaasarpaaluupput. Tassami assigiinnarpaa maani nunatsinni akileraarutit 1 procentimik qaffanneqarpata.

Aallaqqaasiininni nualluut corona eqqaallatsiarpara. Soorunami tamatta taassuma nualluussuup tuniluulluni aallartinnerani ernumanermik annilaanganermillu eqqorneqarpugut, tassami sunaanersoq qanorlu akiorniarneqassanersoq ulloq manna tikillugu ilisimaneqanngilaq – sulilu nakorsaatissamik ulloq manna tikillugu nassaartoqanngilaq.

Taamaattumik sakkussatuarisimavarput immitsinnut qanillinaveersaarnissaq, ilaatigut meeqqatsinnut ernutatsinnullu sivisuumik qanillinaveersaarsimalluta – taakkunnguit tunillannissaat ermugalutigu. Soorunami taamatut inuusariaqarsimaneq tamatsinnut misigisaavoq eqqumiillunilu nuannerpallaanngitsoq.

Kisiannili tassa allatut ajornarsimavoq – sorsutarpummi qanoq allatut anigussanerlugu nalugatsigu.

Oqartariaqarpugullumi taamatut periuseqarluta Covid 19-imut ”sorsunnerput” iluatsissimallugu. Sulisartoqatittami nunaqqatittalu ataatsimoorlutik naalakkersuisunit inassuteqaatit qujanartumik malissimavaat. Aamma isumaqarpugut Nuup matuneqarnera aammalumi illoqarfinniit illoqarfinnut matusinerit silatusaarnerusimasut, tassami kialuunniit takorloorsinnaavaa, nunarfinnut illoqarfinnullu allanut tuniluunneq

apississimagaluarpat peqqinnissaqarfimmut aqunniarnissaa qanoq ajornakusoortigisimassagaluartoq.

Taamaammat isumaqarpunga aamma naalakkersuinermik ingerlataqartut tamatumuuna nersualaassallugit pissusissamisoortoq. Taamatut mattussisimanerat, aammalu avammut aqqutinik mattussisimanerat, ullumikkut allaat tikillugu, tamatsinnut nuanniikkaluaqaaq – taamatulli iliortoqarsimanngikkaluarpat inuiaqatigiinnut tamanut suli nuanniinnerusimassagaluarpoq.

Isumaqarpungalu pissusissamisuussasoq sulisartut mattussinerup nalaani pisariaqavissunik suliaqartussat sulisimanerannik qutsavigissallutigit. Suliffeqarfippassuarnimi sulisut, pingaartumik allaffeqarfinni sulisut, qinnuigineqarput ajornanngippat angerlarsimaffimminniit sulissasut. Amerlasuullumi taama iliorsimapput. Atuarfiit ilaatigut matuneqarput, aammalu paaqqinnittarfiit ilaatigut matuneqarlutik.

Isumaqarpunga sulisartut ulluinnarni inuussutissaqarsinnaanissatsinnik isumaginnilluarsimasut immikkut qutsavigissallugit pissutissaqartugut, tassalu pisiniarfinni sulisut – taakkuusimapput ullut tamaasa suliffimminnut tunniusimallutik coronaqarpat coronaqanngippalluunniit kiffartuussisimasut. Inuppassuit ullut tamaasa tunniusimallutik kiffartuuppaat – allaammi taakkuusimapput corona tuniluussimagaluarpat tunillatsinnissamut qaninnerpaanut ilaasut.

Taamaattumik pisiniarfinni sulisunut qujarusuppunga, ilaatigut ernumaneq annilaanganerlu pigigaluarlusigit tunniusimallusi ulloq manna tikillugu kiffartuuttuaratsigut.

Coronap nalaani pinngitsooratik sulisariaqavissut, peqqinnissaqarfinni sulisut, utoqqaat angerlarsimaffiini sulisut, innarluutilinnillu sullissisut, kiisalu eqqaavilerisut – taakkununnga aammattaaq qujanaq.

Suliffeqarfinnik ataasiakkaanik nersualaarineq ileqqorinngikkaluarlugu isumaqarpunga pissusissamisoortoq suliffeqarfiit marluk peqqinnissarfimmut aningaasaliisimanerannik qutsavigissallugit. Tassa Svend Christensen aamma Jens Salling. Immikkullu qutsavigerusuppakka Polar Seafoodikkormiut, tassa sulisartoqativut avataaninngaanneersut sulisitsisupalaat coronap nalaani

igiinnagaat suliffeqarfimminni sulisussarsiarisimammatigit – qujanaq!

Sooruna nunatta pisuussutai aammalu nunatsinnut anigaasatigut iluaqutigisagut privatinut tunniunniarneqaannartut?

KGH/KNI il. il. pisiniarfiutai milluartakkamik akilerlugit privatimut tunineqarput. Maannakkullu Demokraatit aamma Royal Greenland allaat akimik taasilluni Royal Greenland milluartakkamik akilersillugu privatinut tunniunnialerpaa.

Arraa Nunarput ataatsimut isigalugu ineriartortinneqarnissaanut Royal Greenland privatinut tunineqaraluarpat qanoq annertutigisumik innarliissasoq ilisimanerpaat?

Tassami ataatsimik assersuuteqalaassaanga, siusinnerusukkut Royal Greenlandip fabrikkia Maniitsumiittoq – taamanikkut Royal Greenlandimi pisortaasoq ingasalluni naalagaatinneqarallarmat Royal Greenlandip fabrikkia matuneqarpoq. Tamatumalu kingunerisaanik Maniitsoq ammuinnaq ingerlalersimavoq, allaallu tupinnanngitsumik sukkasuumik inuerukkiartulersimalluni. Tikillugu allaat tujorminarsilluni illoqarfittut ” toqungalingaarmat”. Taamanikkummi fabrikki matuneqarpoq minnerpaamilluunniit suliffissaaruttussat qanoq iliuuseqarfineqassanersut pilersaaruteqartoqarani, allamillu suliffissaannik sunnguamilluunniit pilersaarusiortoqarani.

Ilumut tupinnaqaaq taamatut taamanikkut pisoqarsinnaasimammat.

Qujanartumik Namminersorlutik Oqartussat fabrikki pigigallartillugu politikkikkut aliangerneqarpoq fabrikki ammaqqinneqassasoq, taamaasillunilu ilaatigut saarullinnik aammalu qaleralinnik tulaassuivigineqalerpoq. Tamannalumi ulloq manna tikillugu iluatsilluarpoq, naak immaqa akilersinnaassusia killeqaraluartoq. Taamaattoq inuiaqatigiit aningaasaqarnerat ataatsimut isigalugu Maniitsumi fabrikkip ammaqqinneqarnera imminut akilersinnaalluarpoq, tassami aningaasarpassuit suliffissaaleqisunut ulloq manna tikilliugu atorsimassagaluarpagut.

Royal Greenland privatinut tunineqassagaluarpat qularutigaara Maniitsumi fabrikki ingerlatiinnarneqassasoq, aammalu qularutigaara nunaqafinni tunitsiviit arlallit maannakkut ingerlasut ingerlatiinnarneqassasut.

Ataasiaannarnanga oqaatigisarpara aningaasarsiorneq/aningaasarsioriaaseq (markedskrafter) nunanut allanut sanilliullugu nunanilu allani periaatsit aallaavigalugit maani nunatsinni ingerlanneqarsinnaanngilaq. Minnerunngitsumik politikkikkut akisussaasut tikkuussiumanngitsillugit nunarput ataatsimut isigalugu qanoq ineriartortinneqassanersoq.

Taamaattumiik SIK-p inassutiginngilaa taamaasiinnarlugu Royal Greenland nunatsinnik napatitsisoq privatinut tunineqassasoq.

Naggaterpiaatigut pingaartillugu oqaatigerusutama ilaat tassaavoq maajip aallaqqaataa nunani tamalaani sulisartut ullorissagaat ukiut 130-t matuma siorna (1890imi) aalajangiunneqarmalli sulisartoqarnermi sorsuutigineqarsimasut tunngavimmikkut suli ullumikkumut soqutiginaateqarlutillu inuunitsinut attuumassuteqartut.

Aamma taamanikkut pingaartillugu taaneqarpoq nunani tamalaani sulisartut – sumiuugaluarunik – tapersersoqatigiissasut ataqqeqatigiissasullu. Tamanna suli ullumikkut inooqatigiinnitsinnut attuumassuteqarlunilu soqutiginaateqarpoq – soorlu assersuutigalugu sulisartoqatitsinnut filippinerinut thailandimiunullu, aammalumi sulisartoqatitsinnut Amerikkarmiunut, qanoq isumaqarfiginninnissatsinnut tunngatillugu. Tassami sumiuugaluaruttaluunniit sulisartutut tapersersoqatigiittariaqarpugut.

Taamatut eqqarsaatissiillunga sulisartoqatikka tamassi qutsavigerusuppassi suleqatigiissinnaanersi mattussaaqqanitta nalaani kingumut takuteqqikkassiuk.

Sulisartut ataqqinartut – ullorsiornissinni pilluangaaritsi ullorlu nuannersumik atorisiuk, naak allaalaaraluartoq.

Kilde
Manuskript tilsendt af taler

Kildetype
Digitalt manuskript

Tags
1. maj-tale, Fagbevægelsen, Kalaallisut Oqalugiaatit

URI
https://www.dansketaler.dk/tale/jess-g-berthelsens-1-maj-tale-2020